

שבת שחרית OF ברכות קריאת שמע INTRODUCTION TO THE

The first ברכה of שמע in קריאת שמע on תפלת שחרית is מפויטת, embellished by liturgical poems; i.e. הכל יודוך, ה' א-ל אדון, ה' א-ל אשר שבת and לא-ל אשר שבת. When were those פיוטים added to the first ברכה of שמע in קריאת שמע on תפלת שחרית? The פיוטים appear in all editions of סדר רב עמרם גאון.

סדר רב עמרם גאון (הרפנס) שחרית של שבת-ואומר שליח ציבור ברכו את ה' המבורך. ואומר הציבור כל אחד ואחד ישתבחה שמו ויתעלה זכרו של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, שהוא אדון כל בריותיו. שליט בכל מעשיו. אדיר בעליונים ובתחתונים ואין זולתו. א-להים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת. לפיכך אנחנו חייבים להודות לו ולברכו. ועונין הציבור ברוך ה' המבורך לעולם ועד. ברוך אתה ה' א-להינו מלך העולם יוצר אור וכו' ובוקע חלוני רקיע ומוציא חמה ממקומה כו'. המאיר לארץ ולדרים עליה וטובו מחדש בכל יום מעשה בראשית. המלך המהולל לבדו מאז המפואר המתנשא מימות עולם וכו' עד משגב בעדינו. אין כערכך ואין זולתך וכו'. אין כערכך ה' א-להינו בעולם הזה ואין זולתך וכו' ואין דומה לך מושיענו לתחיית המתים. א-ל אדון על כל המעשים, ברוך הוא ומפואר בפי כל הנשמה. גדלו וטובו מלא עולם דעת ותבונה סובבים אותו וכו'. חסד ורחמים לפני כבודו. טובים מאורות שברא א-להינו וכו' עושים באימה רצון קניהם. פאר וכבוד יתנו לשמו וכו' תפארת וגדולה שרפים עם אופני קדש. לא-ל אשר שבת מכל המעשים ביום השביעי נתעלה וישב על כסא כבודו. תפארת עטה ליום המנוחה, עונג קרא ליום השבת, זה שבת יום השביעי וכו'. שבת וגדולה יתנו למלך יוצר מנוחה לעמו ישראל. שמך ה' א-להינו וכו' על הארץ מתחת. ועל כל שבת מעשה ידיך ומאורות אשר יצרת יפארוך סלה. תתברך צורנו מלכנו וגואלנו בורא קדושים וכו' והאופנים וכו'. לא-ל ברוך, אהבה רבה, שמע, אמת ויציב, עד גאל ישראל.

א-ל אדון על פיוט nor הכל יודוך does not include the opening of רב סעדיה גאון within his version of the first ברכה of שמע but he does include the following:

ויש מוסיפים ביוצר אור לפני שאומרים בורא קדושים: א-ל אשר שבת מכל מעשיו, וביום השביעי נתעלה וישב על כסא כבודו, תפארת עטה ליום המנוחה, ועונג קרא ליום השבת. זה שבת ליום השביעי, שבו שבת א-ל מכל מעשיו, וצוה ושבתו עמו כל דגלי יעקב ועשו בו מנוחה וקראו אותו עונג ויום השביעי משבחה ואומר, מזמור שיר ליום השבת, לפיכך יפארו לא-ל כל יצוריו שבת יקר ותהלה יתנו לא-ל מלך שהנחיל מנוחה לעמו ביום שבת קודש. שמך י-י א-להינו לעולם יתקדש, וזכרך מלכנו לנצח יתפאר, בורא קדושים עד סוף הדיבור.

It is somewhat surprising that רב עמרם גאון presents the first ברכה of קריאת שמע in שבת on תפלת שחרית in a form that is different from the way it is recited on weekdays. Did רב עמרם גאון not object to reciting a ברכה of קריאת שמע in שבת מעריב on תפלת מעריב that had been changed; i.e. the ברכה of אשר כלה:

סדר רב עמרם גאון (הרפנס) סדר שבתות-ומאן דאמר אשר כלה מעשיו, טעות הוא בידו. דשאלו מקמי רב נטרונאי מהו לומר אשר כלה מעשיו בערב שבת, והשיב כך מנהג בשתי ישיבות, אין אומרים אלא אשר בדברו.

Translation: Whoever recites the Bracha of Asher Kilah Ma'Asav (who completed His work) has erred. The question was asked of Rav Natroni: what is your opinion on whether one may recite the Bracha of Asher Kilah on Erev Shabbos. He answered: the following is the custom in the two Yeshivos of Babylonia: we do not deviate from reciting the Bracha of Asher Bidvaro.

The objection to revising one of the ברכות קריאת שמע during שחרית on שבת is clearly articulated by the ספר העיתים:

ספר העיתים סימן קעב-ולאחר שעונין ברכו פותחין בפריסות שמע בשתיים לפניה בא"י אמ"ה יוצר אור ובורא חושך עושה שלום ובורא את הכל, ונהגו עלמא ברוב מקומות למימר בשבתות הכל יודוך והכל ישבחוך עד שרפים עם אופני הקודש לא' אשר שבת מכל המעשים ביום השביעי נתעלה וישב וכו' עד בשמים ממעל ועל כל שבה מעשה ידך וגומר את הברכה כמו בכל יום והא מילתא הכין כתב מר רב עמרם והכי נהוג עלמא באתרין, ואנן לעניות דעתן חזי לן דהאי מנהגא אין לו עיקר וטעותא היא דלא אשכחן בעולם בתיקן רבנן לאדכורי של שבת אלא בתפילה בלחוד בברכה רביעית ובברכהמ"ז בבונה ירושלים וכל המזכיר של שבת בשאר ברכות טועה ולא יצא י"ח מפני שהוא משנה מן המטבע שטבעו חכמים בברכות,

Translation: After reciting Barchu, we begin to publicly recite Kriyas Shema and we open with two Brachos; Baruch Ata . . . Yotzer Ohr . . . It has become the custom in most places to recite Ha'Kol Yoducha V'Ha'Kol Yishbachubah until Serafim Im Ophanei Ha'Kodesh, L'Kail Asher Shavas until V'Al Kol Sherach Ma'Aseh Yedecha and then end the Bracha as on weekdays. That is how Rav Amrom Gaon presents the Bracha and that is how most of the Jewish world acts. In my opinion this custom has no basis and is an error. We do not find that Chazal instituted a practice of mentioning Shabbos except in Shemona Esrei in the fourth Bracha and in Bircas Ha'Mazone in the Bracha of Boneh Yerushalayim. Whoever mentions Shabbos in any other Bracha is in error and has not fulfilled his obligation because he is changing the form of the Bracha as Chazal composed it.

והני דמדכרין בתפילה כי נחית שליה ציבור באבות ובגבורות ובקדושת השם פיוט מענין של שבת וכן נמי בשאר ברכות טעותא היא בידיהו ומצוה להוכיחן על כך וכל הממעט באותן מנהגות ומתפלל התפילה לבדה בלא תוספת ובלא גירוע כדרך שתקנוה מאה ועשרים זקנים ובהם כמה נביאים שכתרו שמור לפני המקום וכן נמי האי דנהגו למימר בכל שבת הכל יודוך ומסיימי בה של שבת שהיא לא' אשר שבת מכל המעשים חזי לן דלאו

להבין את התפלה

דווקא ומאן דעביד הכי מכמה אנפין; טעה חדא, שמוסיפין בברכה מה שלא תקנו חכמים של שבת ועוד שמסירין הברכה כמו שהיא סדורה בכל יום ומוסיפין במקומה דברים אחרים, Translation: Those who refer to Shabbos in a Piyut when the prayer leader is repeating the first three Brachos of Shemona Esrei or in other Brachos is in error. It is a Mitzvah to reprimand those people. Whoever argues against such activity and encourages the recital of Shemona Esrei without changes as it was composed by the 120 men of the Great Assembly and among them some prophets, his reward is guaranteed by G-d. In addition, those who recite Ha'Kol Yoducha and end it with a Piyut about Shabbos which is L'Kail Asher Shavas are not following a universally accepted practice and whoever does so errs on several counts. First, he is adding to a Bracha that which was not ordained by Chazal for Shabbos and second, he is failing to recite the Bracha in the form that it is said during the week and he is replacing that Bracha with another Bracha.

וכן מה ענין בברכה זו לשנותה בין בשבת בין בחול והלא ברכה של שבת היא ואין בה צורך שאלה כמו בשמונה עשרה וחייבין אנו לומר אותה בין בשבת בין בחול כמו שתיקנוה חכמים, הלכך מה שראוי לעשות בהכל יודך. מאן דבעי למימריה יאמר אותה לאחר ברכו קודם שיפתח ביוצר אור ומסיים הכל יודך ואשר שבת מכל המעשים עד ומנחיל מנוחה לעמו ישראל ביום שבת קודש ואח"כ פותח בא"י אמ"ה יוצר אור ובורא חושך ומסדר הברכות כולה כמו בחול כדרך שתקנוה חכמים בלא תוספת ובלא גרוע ומאן דמצלי באתרא דנהיגי למימריה בתוך הברכה ואומר אותה ש"צ בתוך הברכה ואין כח בידו למונעם על כך ורוצה לדקדק על עצמו בברכותיו לא ליפתח הוא בהדי שלוהא דציבורא ביוצר אור אלא פותח בעצמו בהכל יודך ומסיים בהדיהו עד ביום שבת קודש וממהר כמעט ומסיים הברכה כמו בחול עד שמגיע בהדי שלוהא דציבורא והדר עני קדושא ומסיים כולה ברכה בהדיה והכין רגילינן למיעבד ובהכי נפיק איניש ידי חובתיה:

Translation: More importantly, why is it necessary to change just this Bracha on Shabbos from its form on weekdays? Is it not appropriate to recite this Bracha on Shabbos; does it have within it a request that we are prohibited from making on Shabbos which is why we change the middle Brachos of Shemona Esrei? As a result, we are required to recite this Bracha in the same form both on Shabbos and during weekdays as it was composed by our Sages. One who feels a strong desire to recite the words of Ha'Kol Yoducha should recite the words Ha'Kol Yoducha and L'Kail Asher Shavas until Manchil Menucha after Barchu and then begin with the Bracha of Yotzer Ohr. He should recite the Bracha using the same words he recites when he makes the Bracha on weekdays as our Sages composed it without any addition or subtraction. If you are someone who prays in a synagogue where it is their practice to recite these additions within the Bracha and the prayer leader repeats them within the Bracha, you should recite these additions before the Bracha and rush to recite Kedushah of Yotzer with the prayer leader and finish the Bracha together with the congregation. That is the way to conduct yourself and you will fulfill your obligation in a proper manner.

Why was this change to the first ברכה accepted?

ספר אור זרוע ח"ב – הלכות שבת סימן מב–[ד] ותקנו רבותינו והוסיפו מזמורים לכבוד

השבת כגון השמים מספרים כבוד א-ל כו' לדוד בשנותו את טעמו כו' נכון כסאך מאז כו' ומכאן ואילך מסיים כשאר ימים ומדלג מזמור לתודה. ועוד תקנו נשמת כל חי. ובמקהלות. הכל יודוך. ודעתי נוטה בכל אילו אם לא הזכיר אינו חוזר אבל לא-ל אשר שבת פרשו רבותינו בעפרא בעלותא דיוצר מבעיא ליה לבר ישראל למדכר של שבת כגון לא-ל אשר שבת ואי אשתלי ולא אדכר מהדרין ליה ומדכר. ונראה בעיני דהטעם שהוסיפו אילו שבחות בשבת דאשכחן שלא בחר הקב"ה ביום השבת בשבחות של מלאכי השרת כ"א בשבחות ישראל דאמ' במדרש שש כנפים שש כנפים לאחד מלאכי השרת משוררים כל ימות השבוע משורר בכנף את יומו דהיינו ששה כנפים לששה ימים ביום השבת אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: רבש"ע אין לנו כנף שנשורר לפניך, תן לנו כנף שביעי ונשורר לפניך היום. א"ל הקב"ה: יש לי כנף אחד בארץ שמשורר לפני היום שנאמ' מכנף הארץ זמירות שמענו צבי לצדיק: ונראה בעיני דהיינו דכתיב את ה' האמרת היום כלומר ביום המיוחד דהיינו שבת, וה' האמירך היום שחפץ בך יותר ממלאכי השרת.

Translation: Our Sages added extra chapters of Tebillim to be recited in honor of Shabbos like Ha'Shamayim Misaprim, L'Dovid B'Shanoso, Nachon Kis'Acha. After that we recite the same prayers as we recite on weekdays except that we skip Mizmor L'Soda. They further mandated that we recite Nishmas, Oo'V'Makhalos, Ha'Kol Yoducha. I am inclined to suggest that if someone forgot to recite any of these additions that he does not have to return to that point in the prayers and to then say them except for the paragraph L'Kail Asher Shavas which our Sages required that we recite in the morning in the Yotzer prayer because it is necessary that a person refer to Shabbos with words such as are found in L'Kail Asher Shavas. If someone forgot and did not recite that paragraph, he should return to that point and to recite that paragraph. It appears in my eyes that that our Sages added those words of praise on Shabbos based on the following Midrash: the Ministering Angels are six and each each has a wing. Each day one angel sings with his wing such that one angel sings on each of the six weekdays. The Ministering Angels said to G-d: G-d we do not have a wing with which to sing to you on Shabbos, give us a seventh wing so that we can sing to you on Shabbos. G-d responded to them: I have one more wing which can sing to me and it is found on earth as it is written: (Yeshayahu 24, 16) From the uttermost part of the earth have we heard songs, glory to the righteous. It further appears to me that is the meaning of the verse (Devraim 26, 17): You have declared the Lord this day to be your God, meaning on one particular day, Shabbos, G-d wants to hear you (the Jewish People) more than He wants to hear the Ministering Angels.

The rationale of the **אור זרוע** justifies adding **פיוטים** on **שבת** but does not explain why it was acceptable to change a **ברכה** in **תפלת שחרית** on **שבת** but not in **תפלת מעריב**.

Perhaps the **אור זרוע** is providing the answer without doing so directly. The answer to that question may lie in the fact that we are reciting **פיוטים** as a substitute for the **שירה** that the **מלאכים** do not recite on **שבת**:

תלמוד בבלי מסכת חולין דף צא עמוד ב-חביבין ישראל לפני הקב"ה יותר ממלאכי השרת, שישראל אומרים שירה בכל שעה, ומלאכי השרת אין אומרים שירה אלא פעם אחת ביום.

להבין את התפלה

Translation: The Jewish People are more dear to G-d than the Ministering Angels; the Jewish People are free to recite song to G-d at any time but the Ministering Angels may only do so once during the day.

It appears that on the six workdays on which the מלאכים recite שירה, they do so only during the day. Since we are reciting פיוטים on שבת as a substitute for the שירה that the מלאכים are not reciting, we do so at the same time they would do so which is only in the daytime. This may further explain why we recite קדושה in the first ברכה of קריאת שמע in תפלת שחרית and not in תפלת מעריב.

Some אחרונים present an alternate reason to recite the פיוטים in the first ברכה of קריאת שמע in תפלת שחרית on שבת; i.e the wording of the ברכה was originally composed in that manner to be recited on שבת as is evidenced by the זוהר:

חיי אדם חלק א כלל כא-סעיף א-מצות עשה מן התורה לקרות קריאת שמע בכל יום שחרית וערבית, כדכתיב (דברים ו, ז) ודברת בם כו' בשכבך ובקומך. ותקנו לפניה ב' ברכות, ולאחריה ברכה אחת. ברכה ראשונה היא ברכת יוצר אור, והיא ברכה ארוכה (סי' נ"ט) ומוסיפין בה בשבת הכל יודוך כו'. ואם דילג, אין צריך לחזור, מלבד אם דילג לא-ל אשר שבת, ויחזור לאומרה אחר התפלה. ומכל מקום נראה לי שלא ידלג לכתחלה אפילו כדי להתפלל בצבור, שהרי כל זה נזכר בזוהר', שמע מינה שנוסח ברכה כך הוא בשבת (עיין סימן רפ"א).

Translation: It is a Mitzvah from the Torah to recite Kriyas Shema each day, morning and night as it is written (Devarim 6, 7) V'Dibarta Bom etc. B'Shachbecha Oo'Vikumecha. Our Sages further instituted a rule that two Brachos should be recited before performing the Mitzvah of Kriyas Shema and one Bracha after. The first Bracha that precedes the Mitzvah is Yotzer Ohr. It is deemed to be a long Bracha (see Paragraph 59). We add to it on Shabbos the words of Ha'Kol Yoducha. If one omits the words of Ha'Kol Yoducha, it is not necessary to return to that point and to repeat the Bracha but if one omitted the paragraph of L'Kail Shavas, he should recite that paragraph after completing his prayer service. It would appear to me that one should not intentionally skip those additional paragraphs in order to catch up with the congregation because those paragraphs are found in the Zohar. We can conclude from the reference in the Zohar that this Bracha was originally composed in this form as the first Bracha of Kriyas Shema to be recited on Shabbos morning.

The difficulty in relying on the זוהר as the basis for dating the composition of a ברכה lies in our inability to resolve the lingering question of when the זוהר was composed; at the time of the משנה or in the late Middle Ages. The fact that the זוהר refers to these ברכות when neither the משנה nor the גמרא do may be some proof of the Zohar's later authorship.

1. זוהר פרשת תרומה, דף קל"ב עמוד א'.

As the ספר העיתים explains, the practice of changing this ברכה on שבת was not universally accepted:

טור אורח חיים הלכות שבת סימן רפא—ונוהגין באשכנז ובצרפת לומר לא—ל אשר שבת ורב עמרם גם כן כתב ובטוליטולא אין אומרים אותו.

Translation: It is the custom in Ashkenaz and in France to recite the Piyut of L'Kail Asher Shavas. Rav Amrom concurred. In Toledo (Spain), it was their practice not to recite this Piyut.

One other interesting custom concerning these פיוטים:

ספר מהרי"ל (מנהגים) הלכות ערב פסח—במגנצא וכן בוורמיישא בשבת פ' שקלים מתחילין להאריך בניגון הכל יודוך ביוצר דשבת. ובשאר קהילות מתחילין בשבת הגדול.

Translation: In Magentza and in Worms on Shabbos Parshas Shekalim it is their practice to begin to sing Ha'Kol Yoducha with a tune of longer duration. In other congregation, that practice begins on Shabbos Ha'Gadol.

ספר מהרי"ל (מנהגים) הלכות ימים הנוראים—[ב] וביום ראשון של סליחות פוסקין מלומר פסוקי דזמרה במתון. וכן יוצר הכל יודוך פוסקין מלומר במתון בשבת הראשון של סליחות. אך במגנצא אומר היוצר במתון עד שבת חולו של מועד דסוכות.

Translation: As of the first day of Selichos we stop reciting Pseukei D'Zimra leisurely. Similarly, we stop reciting the Piyut of Ha'Kol Yoducha leisurely as of the Shabbos after which we begin Selichos. However in Magentza it is the practice to recite the Piyut of Ha'Kol Yoducha leisurely until Shabbos Chol Ha'Moed Succos.

Why is this change in practice based on the time of year? The time markers are an indication that the practice was based on the length of the day. They prolonged the singing of הכל יודוך beginning with the vernal equinox and reduced the length of the singing after the autumnal equinox.

שבת שחרית Of פסוקי דזמרה One Last Word

Most Sephardic נוסחאות except נוסח תימן provide that a special chapter of תהילים be said in פסוקי

after דזמרה יושב בסתר and before מוזמור שירו לה' for each holiday. It is based on the following:

מסכת סופרים פרק יח, הלכה א'—א"ל רשב"ל מוזמור ומוסף מי קודם? מחורתא מילתא שהמוזמור קודם, לפיכך נהגו העם לומר מוזמורים בעונתן . . . בשבת היו אומרים (שם צב) מוזמור שיר ליום השבת. לעתיד לבא, ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים; שכל המזכיר פסוק בעונתו מעלה עליו כאילו בונה מזבחה חדש ומקריב עליו קרבן. הלכה ב—בחנוכה (שם ל) ארוממך ה'; בפורים (שם ז) שגיון לדוד; ביום הראשון של פסח (שם קלה) הללו את שם ה' (וי"א) (שם פג) א—להים אל דמי לך) וכן חולו של מועד אלא בימים הראשונים של פסח הוא צריך לומר יהי כבוד ה', וכל העם בעמידה עד וברוך שם כבודו לעולם ויושבין ואומרים כל ענין של מוזמורות. ובי"ט האחרון של פסח הלל הגדול. ואיזהו הלל הגדול? (שם קלו) הודו לה' כי טוב, הודו לא—להי הא—להים. ונהגו העם לומר הלל הגדול אף על פי שאינו מן המובהר. הלכה ג—ובחג השבועות (תהלים כט) הבו לה' בני אלים; בט' באב בארבע פסוקים משל ירמיה: המאוס מאסת את (דבר ה' [יהודה] עד כי אתה עשית [את] כל אלה). ושני מוזמורים הללו א—להים באו גוים בנחלתך (תהלים עט) ועל נהרות בבבל (שם קלז). אף על פי שבכל מקום מקדימין דברי קדושה לדברי קבלה, בזה דברי קבלה מקדימין לדברי קדושה.